

ZELF LEREN SCHRIJVEN VOOR ECONOMIE EN BEDRIJFSKUNDE

Bas Karreman, Tim Benning, Gelijk Werner, Henk van der Molen, Eveline Osseweijer,
Henk Schmidt

Boom

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via **www.boomstudent.nl** toegang tot de online leeromgeving. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan de 2e editie. Na activering van de code is de online leeromgeving twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende druk geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken.

Let op: Deze activatiecode is alléén voor een student licentie en geeft geen toegang tot het docentendeel van het platform. Ben je docent dan heb je jouw activatiecode per email gekregen. Deze code activeer je op boomdocent.nl.

Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam

Omslagontwerp: DPS, Amsterdam

© 2024, Bas Karreman, Tim Benning, Gelijk Werner, Henk van der Molen, Eveline Osseweijer, Henk Schmidt | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN: 978 90 244 3531 9

NUR: 780

www.boomstudent.nl

www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Woord vooraf	6
Inleiding	7
1 Algemene structuur	11
1.1 Titel en kopjes	12
1.2 De algemene structuur van een tekst	14
1.3 De structuur van alinea's	16
1.4 Overzicht vuistregels	17
1.5 Literatuurlijst	18
2 Structuur van een empirisch wetenschappelijk verslag	19
2.1 De algemene opbouw van een empirisch wetenschappelijke tekst	20
2.2 De samenvatting	29
2.3 Overzicht vuistregels	32
2.4 Literatuurlijst	34
3 Theoretisch kader	37
3.1 De inhoud van het theoretisch kader	37
3.2 Efficiënt schrijven	43
3.3 Overzicht vuistregels	46
3.4 Literatuurlijst	47
4 Data en methodiek	49
4.1 Data en steekproefselectie	49
4.2 Methodiek	52
4.3 Overzicht vuistregels	56
4.4 Literatuurlijst	57
5 Resultaten en wetenschappelijke integriteit	59
5.1 Onderzoeksresultaten rapporteren	60
5.2 Opmaak van figuren en tabellen	64
5.3 Zorgvuldigheid en integriteit	69

5.4	Overzicht vuistregels	72
5.5	Literatuurlijst	74
6	Structuur van andere typen onderzoeksverslagen	75
6.1	Literatuuronderzoek, theoretisch onderzoek en experimenteel onderzoek	76
6.2	Beleidsrapportages en adviesnota's	82
6.3	Overzicht vuistregels	88
6.4	Literatuurlijst	89
7	Verwijzen, parafraseren en citeren	91
7.1	Verwijzen	92
7.2	Parafraseren en citeren	103
7.3	Overzicht vuistregels en referentieregels	107
7.4	Literatuurlijst	110
8	Argumentatie	113
8.1	Vorbereidend denkwerk voor je verslag	113
8.2	Argumentatievormen	115
8.3	Verwijzingen en parafrases	122
8.4	Overzicht vuistregels	125
8.5	Literatuurlijst	126
9	Cohesie en zinsconstructies	127
9.1	Cohesie in een tekst	127
9.2	Af te raden zinsconstructies	130
9.3	Overzicht vuistregels	135
9.4	Literatuurlijst	136
10	Wetenschappelijke schrijfstijl	137
10.1	Schrijfstijl en taalgebruik bij wetenschappelijk schrijven	137
10.2	Werkwoordtijden en helder wetenschappelijk taalgebruik	142
10.3	Overzicht vuistregels	147
10.4	Literatuurlijst	148
11	Revisie en afwerking	149
11.1	Revisie op grammatica en stijl	149
11.2	Spelling en interpunctie	154
11.3	Revisie van de inhoud van je verslag	157
11.4	Vormvoorschriften	159
11.5	Overzicht vuistregels	164
11.6	Literatuurlijst	165

Over de auteurs

166

Index

167

Woord vooraf

De opzet en inhoud van deze nieuwe editie van de schrijfcursus voor studenten Economie en Bedrijfskunde komen deels overeen met de oorspronkelijke cursus voor studenten binnen de opleidingen Psychologie en Pedagogiek.

We bedanken prof. dr. Sanne Struijk van de *Erasmus School of Law*, de redactie van ESB, prof. dr. Ivo Arnold, prof. dr. Enrico Pennings, prof. dr. Kirsten Rohde en dr. Thomas Peeters van de *Erasmus School of Economics* voor het commentaar op eerdere versies van het boek. De auteurs houden zich aanbevolen voor opmerkingen en suggesties.

Bas Karreman
Tim Benning
Gelijm Werner
Henk van der Molen
Eveline Osseweijer
Henk Schmidt

Inleiding

Afgestudeerden van universiteit en hogeschool moeten in hun werk regelmatig teksten schrijven. Of het nu gaat om een beleidsnota, een wetenschappelijk verslag of een rapportage, steeds is een goed gestructureerde en heldere schrijfstijl van groot belang. Professioneel schrijven houdt met name in: je ideeën zodanig verwoorden dat de bedoeling ervan goed overkomt bij de lezer. Wie slecht schrijft, wordt vaak niet serieus genomen. Een beleidsnota die onbegrijpelijk is, belandt onder in de la. Een vernieuwend wetenschappelijk verslag wordt afgewezen als het vol taalfouten zit. Een onduidelijke rapportage voor een cliënt leidt ertoe dat deze het advies niet goed kan implementeren en dus ontevreden zal zijn.

De kwaliteit van de schriftelijke producten van hogeropgeleiden laat in veel gevallen te wensen over. Schrijven kun je echter leren door veel oefening. Bij die oefening dienen verschillende schrijfvaardigheden te worden onderscheiden, zoals goed structureren, foutloos spellen en samenvatten.

Idealiter krijgen studenten tijdens hun opleiding al een vrij intensieve schrijftraining, bijvoorbeeld wanneer ze veel verslagen moeten maken die door docenten worden gelezen en van commentaar voorzien. In de praktijk van het hoger onderwijs blijft echter oefening in schrijfvaardigheid meestal een ondergeschoven kindje. Goed commentaar geven op schriftelijke verslagen kost veel tijd en is daardoor ook duur. Bovendien is het nakijken van verslagen vaak frustrerend voor docenten, omdat studenten veelal dezelfde fouten maken. Bij veel onderwijsinstellingen blijft het schrijfonderwijs daarom meestal beperkt tot het maken van een aantal verslagen, met minimale instructies en met weinig specifiek commentaar van de docent. Men verwacht dat de studenten het schrijven min of meer vanzelf leren tijdens het maken van die verslagen voor de verschillende vakken. Bij zulke verslagen ligt de nadruk echter meestal op de inhoud en niet op de wijze waarop de tekst is geschreven. Het gevolg van dit alles is dat veel studenten in het hoger onderwijs niet echt goed leren schrijven.

Om iets aan dit probleem te doen, hebben de auteurs van dit boek – verbonden aan het *Instituut voor Psychologie* en de *Erasmus School of Economics* van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) – in samenwerking met het economische vakblad *Economisch Statistische Berichten* een digitale cursus *Zelf leren schrijven voor economie en bedrijfskunde* ontwikkeld. Het doel van deze cursus is studenten gericht te laten oefenen met verschillende

'micro'-schrijfvaardigheden, zonder dat docenten veel tijd hoeven te steken in instructie en commentaar. De naam van de cursus geeft aan dat de nadruk ligt op het zelfstandig oefenen van de verschillende vaardigheden. De cursus bestaat uit elf modules, waarin studenten verschillende deelvaardigheden kunnen oefenen. Voorbeelden van deze deelvaardigheden zijn: het formuleren van een specifieke vraagstelling, het maken van een goede alinea-indeling, het zorgen voor een goede onderlinge samenhang tussen zinnen en alinea's, en ten slotte het opmaken van figuren en tabellen.

Elke module begint met *uitleg* over een bepaald aspect van het schrijven. Deze uitleg leidt tot een *vuistregel*, een soort richtlijn die studenten aan kunnen houden bij het schrijven van een verslag. Tot slot worden er enkele *korte opdrachten* gegeven, waarbij de studenten de vuistregel moeten gebruiken. Deze opdrachten zijn te herkennen aan het computerschermpje in de marge, en zijn te maken op de online leeromgeving. Het programma biedt dus niet alleen informatie over verschillende vaardigheden, maar het laat studenten die informatie ook toepassen.

Aangezien er geen strikte regels zijn voor wat uiteindelijk een goede tekst is, bestaat de feedback op de gemaakte opdrachten meestal uit het presenteren van een goed voorbeeld. Dit goede voorbeeld is geschreven door iemand met veel schrijfervaring. Studenten kunnen hun zelfgemaakte opgave vergelijken met dit voorbeeld. Tot slot kunnen ze de vuistregels gebruiken om schrijfp opdrachten van hun opleiding te maken en te reviseren. Door aldus het schrijfonderwijs te volgen, krijgen studenten inzicht in een groot aantal regels die van belang zijn voor het schrijven van een tekst. De opdrachten bieden een manier om vaardiger te worden in het schrijven, zonder dat een docent steeds teksten moet nakijken en daar commentaar op moet geven. Door de algemene uitleg in elke module wordt tevens het probleem ondervangen dat docenten vaak dezelfde uitleg moeten geven aan verschillende studenten.

Originele cursus voor studenten Psychologie

De cursus *Zelf leren schrijven* is aanvankelijk ontwikkeld aan het Instituut voor Psychologie van de EUR. Sinds het studiejaar 2003/2004 is in de eerste twee jaar van de opleiding Psychologie geëxperimenteerd met de digitale programma's. De onderwijsquêtes laten zien dat studenten het werken met de programma's als nuttig ervaren en de vuistregels duidelijk en toepasbaar vinden. De meeste studenten werken liever met het digitale programma dan alleen met het boek, omdat ze de lessen uit het programma dan meteen in praktijk kunnen brengen. Het succes van de cursus *Zelf leren schrijven* binnen de opleiding Psychologie heeft ertoe geleid dat deze versie van het boek is ontwikkeld, speciaal toegespitst op de opleidingen Economie en Bedrijfskunde.

De vernieuwde cursus voor studenten Economie en Bedrijfskunde

Deze vernieuwde cursus voor studenten Economie en Bedrijfskunde komt grotendeels overeen met de eerste editie, maar er zijn ook enkele belangrijke wijzigingen. Om goed uit te leggen waarom de wijzigingen zijn doorgevoerd, is het van belang om eerst uiteen te zetten wat de aard is van de wetenschappelijk tekst waarvoor de student in deze cursus leert schrijven.

De cursus voor studenten Economie en Bedrijfskunde behandelt de rapportage van een empirisch wetenschappelijk verslag. Dit betreft een verslag waarin gegevens worden onderzocht om hypothesen en theorieën te toetsen. Empirisch onderzoek is heel divers en omvat vele verschillende typen, vormen en analysetechnieken. In deze cursus ligt de nadruk op *kwantitatief* empirisch onderzoek, oftewel empirisch onderzoek waarin statistische en numerieke onderzoeksmethoden centraal staan.

De keuze voor een kwantitatief empirisch verslag sluit aan bij de economische traditie om empirische vraagstukken analytisch te benaderen. Economen hebben een sterke voorkeur om te werken met een specifieke en goed meetbare vraagstelling, die vervolgens empirisch wordt onderzocht door expliciete toetsing van hypothesen en theorieën. Deze scherpe toetsing wordt mede mogelijk gemaakt door de beschikbaarheid van al bestaande onderzoeksgegevens, zogenoemde secundaire data. Zowel macro-, financieel-, als bedrijfseconomische data zijn over het algemeen gemakkelijk verkrijgbaar. Dit sluit het gebruik van primaire data overigens niet uit; ook economen en bedrijfskundigen zijn bedreven in het zelf verzamelen van nieuwe gegevens door middel van bijvoorbeeld experimenten en vragenlijsten.

Naast de economische traditie is er ook een praktische reden voor de keuze van een kwantitatief empirisch onderzoek: het toepassen van statistische methoden en technieken op empirische gegevens is een onmisbaar onderdeel binnen het curriculum van een opleiding Economie en Bedrijfskunde. Omdat een scherpe toetsing van een onderzoeksvraag alleen mogelijk is met de juiste analysetechnieken, wordt binnen het economieonderwijs ruim aandacht besteed aan kwantitatieve onderzoeksmethoden en statistiek. Aan het zorgvuldig en duidelijk opstellen en rapporteren van kwantitatief empirisch onderzoek wordt echter vaak minder aandacht geschonken, ondanks dat van studenten wel verwacht wordt dat ze dat kunnen.

Een belangrijk nadeel van de inhoudelijke focus is dat deze cursus niet volledig voorziet in een schrijftraining voor studenten die werken aan een ander type rapportage. Studenten die bijvoorbeeld theoretisch of experimenteel onderzoek willen rapporteren, het primaire dataverzamelingsproces willen vastleggen of een beleidsnotitie willen schrijven, worden niet volledig ondersteund. Veel suggesties van gebruikers van de eerste druk van dit boek betreffen dan ook meer aandacht voor diversiteit in het type verslaglegging. Om zo goed mogelijk aan dit verzoek te voldoen zonder de noodzakelijke focus te verliezen, zijn er in deze druk twee belangrijke inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd: er is een module over

de structuur van andere typen teksten toegevoegd en in de online leeromgeving is een bijlage over wiskundig schrijven opgenomen. Ook besteden we in deze druk meer aandacht aan het onderwerp 'redeneerfouten'.

1. Structuur van andere typen onderzoeksverslagen

Om de diversiteit in het type verslaglegging beter tot haar recht te laten komen in deze nieuwe druk, wordt de *structuur van andere typen onderzoeksverslagen* ook kort besproken, in een nieuwe module 6. In deze bespreking, waarin aandacht is voor zowel de rapportage van een literatuurstudie als van theoretisch en experimenteel onderzoek, wordt kort aangegeven wat de algemene structuur is van dergelijke teksten en hoe die structuur verschilt van een kwantitatief empirisch wetenschappelijk verslag. Ook is er aandacht voor het opstellen van beleidsrapportages en adviesnota's.

2. Redeneerfouten

In het huidige maatschappelijke debat over bijvoorbeeld milieu en klimaat worden opvallend vaak *redeneerfouten* gemaakt. Soms worden deze fouten onbewust gemaakt, maar soms wordt een drogredenering ook bewust gebruikt om een argumentatielijn kracht bij te zetten. Het is belangrijk dat een student zich hiervan bewust is. Niet alleen om teksten of discussies – in de media bijvoorbeeld – beter te begrijpen en te doorgronden, maar ook om deze redeneerfouten te voorkomen in eigen teksten.

Gebruik van de modules door studenten

Toen je dit boek moest aanschaffen voor je studie, is je wellicht uitgelegd hoe je met deze modules moet werken. Het kan ook zijn dat je uit eigen interesse dit boek hebt aangeschaft om je schrijfvaardigheid te vergroten. In dat geval kun je de modules doornemen in een volgorde die je zelf het meest nuttig lijkt. De verschillende modules zijn onafhankelijk van elkaar te gebruiken. Als tip geven we mee om de tijd te nemen voor het reviseren van je tekst. Wanneer je denkt klaar te zijn met de tekst, leg die dan een paar dagen weg en kijk er daarna nog eens grondig naar. Ook doe je er verstandig aan je tekst door andere personen te laten lezen en commentaar te vragen op punten waarvan je minder zeker bent. De vuistregels die je tijdens het werken met de modules leert, kun je gebruiken als richtlijn bij het schrijven en reviseren van je tekst. Kortom, dit boek is ook zeer geschikt als naslagwerk, om de vuistregels en de uitleg daarbij nog eens op te zoeken.